

7—51). Autor je vrlo iscrpno i dokumentirano obradio institut »brigače« u kastavskoj gospoštiji, točnije na području veprinačke općine, davši time novi vrijedan prilog svom nizu rasprava iz oblasti pravne historije Kastavštine. Dobro je prikazan proces razvoja »brigače« od 16. stoljeća do najnovijeg vremena; od pravnog običaja, koji je označavao obavezu godišnjeg podavanja dijela prihoda s određenog zemljišta za religiozne svrhe i odražavao vid često teške eksploatacije seljaka po svećenstvu, preko ustanove pozitivnog prava u drugoj polovici 18. stoljeća, kada »brigače« postaju predmet fideikomisarne supstitucije, pa do najnovijeg vremena, kada je brigača izgubila svoj sadržaj, zadržavši se samo kao naziv za one komade zemljišta, »koji

su nekada imali tu funkciju, iako je ova danas pala u zaborav«. Dobro su uočeni i ekonomski momenti, koji su utjecali na razvoj ove pravne ustanove. Šteta je jedino, što autor nije šire razradio porijeklo »brigače« i što nije s više komparativne građe s drugih područja osvijetlio srodne oblike eksploatacije naroda sa strane crkve, pa time još bolje ocrtao mjesto »brigače« u sistemu te eksploatacije.

U svemu ovaj četvrti svezak »Vjesnika Državnog arhiva u Rijeci« predstavlja vrijednu publikaciju, pokazuje napredak i uspjehe naših arhivskih ustanova i na polju njihove naučne djelatnosti, te će novoobjavljenom građom nesumnjivo dati koristan pečat našoj historiografiji.

Bernard Stulli

MUZEJI I ARHIVI

dr. Antun Bauer i prof. Krešo Nemeth Zagreb, 1957 str. 130.

Vrijedna i korisna publikacija u izdanju Ureda za informacije Izvršnog vijeća Sabora NR Hrvatske. Podijeljena je u dva dijela. U prvom, opsežnijem dijelu obuhvatio je autor dr. Antun Bauer osnovne konture historijata svakog pojedinog muzeja, koji se nalazi na području NR Hrvatske. Iza toga dao je sažeti opis vanjskog i unutarnjeg izgleda pojedine muzejske zgrade i opis cjelokupnog materijala, koji je u njima pohranjen. Prikaz je popraćen mnogim jasnim fotografijama, koje nam zajedno s tekstom daju plastičnu predodžbu o našim muzejima i njihovu sadržaju. Autor je muzeje svrstao po abecednom redu mjesta.

Međutim baš u vrijeme, kada se je radilo na redakciji rečene publikacije, dolazi do otvorenja Kotar-

skog muzeja u Pakracu, što, dako, autor nije mogao više uzeti u obzir u svojem prikazu.

Spomenuti muzej nalazi se u zasebnoj staroj jednokatnici. U pet prostranih prostorija smještene su sve moguće zbirke (od arheologije do NOB-e). Osim toga u Muzeju je pohranjeno i nekoliko matičnih knjiga pravoslavne crkvene općine u Pakracu iz XVIII. i XIX. st., te priličan broj fascikla arhivske građe XIX. i XX. st. učiteljske škole u Pakracu.

U drugom, manjem dijelu publikacije (koji obuhvaća 60 stranica) prof. Krešo Nemeth daje kratak pregled svih arhivskih ustanova, koje se nalaze na području NR Hrvatske.

Prije samog pojedinačnog opisa arhivskih ustanova autor iznosi ra-

zvojni put arhiva u Hrvatskoj s naročitim osvrtom na Zemaljski odnosno današnji Državni arhiv u Zagrebu. Tekst je kao i u prvom dijelu publikacije popraćen brojnim faksimilima, koji nam zorno predodaju razvoj pisma u proteklih deset stoljeća na području naše zemlje i na području zemalja, koje su s nama historijski bile povezane. Fotokopije nanizane su kronološki, a izabrani su i oni dokumenti, koji su značajniji za našu povijest.

Autor je u svom prikazu poredao arhive prema redu važnosti i veličine njihovih fondova. Najviše je prostora posvećeno Državnom arhivu u Zagrebu.

U vezi opisa posljednjeg htio bih nešto nadopuniti. Prije svega autor je arhivskoj građi, koja potječe iz godina poslije 1848., posvetio malo prostora. Ne bi se moglo reći, da je ista samo fragmentarno sačuvana. Tako je na pr. arhivski materijal Banske vlade (1848—1852), Namjesništva, Statthaltereia, Namjesničkog vijeća, te zemaljske vlade (1869—1923) vrlo dobro sačuvan. Osim toga sačuvana je gotovo u cijelosti

arhivska građa sudova, koji su funkcionalirali na području NR Hrvatske za vrijeme između dva rata i još čitav niz ostalih skupina i zbirki. Ne bi bilo suvišno podvući da kartografska zbirka obuhvaća geografske, historijske i političke karte svih vremena. Karte nisu ograničene samo na područje naše zemlje, odnosno na zemlje, koje su nekad bile u sklopu Austro-Ugarske, već su tu zastupljene i ostale evropske zemlje.

Što se tiče arhivske građe, koju je Khuen Hedervary dao potajno prenijeti u Budimpeštu (1885) - jedan je dio te građe vraćen Državnom arhivu, baš u vrijeme, kad je spomenuta publikacija bila u štampi. Očekuje se, da će uskoro i ostali materijal biti dopremljen u Zagreb. Držim, da bi bilo potrebno da se što prije štampa II. izdanje ove informativne knjižice, budući da od godine 1957. ima već dosta promjena kako u životu muzeja, tako i u onom arhivâ (upravo se osnivaju regionalni arhivi, kojima će biti potrebno posvetiti koju stranicu u budućem izdanju ove korisne i pregledne publikacije).

Ivan Meden

ARHIVSKI ALMANAH

Organ Društva arhivskih radnika NR Srbije. Beograd 1958/I.

U našoj oskudnoj stručnoj arhivističkoj literaturi svaka nova publikacija predstavlja izvjestan događaj. Prije Drugog svjetskog rata nije uopće bilo publikacije, koja bi tretirala pitanja arhivističke teorije i prakse. Državni arhiv u Zagrebu bio je jedina arhivska ustanova, koja je imala svoj redoviti časopis. Ali on je donosio u prvom redu historijske članke i rasprave, a onda građu, obično fragmente iz pojedinih serija, koje bi objašnjavale ili upotpunjavale neka u ono vri-

jeme aktualna pitanja iz naše političke i kulturne povijesti. Ostale arhivske ustanove objavile bi tek povremeno kakovu ediciju (kod nas Hrvata na pr. pokreće početkom stoljeća u Zadru Alačević svoj »Tabularium«, donoseći isključivo građu, no on nije bio dugog vijeka). Međutim članci, koji bi razmatrali pojedina pitanja organizacije arhivske službe ili problematiku rada arhivskih ustanova, izvanredno su rijetki, pa ukoliko ih ima, razasuti su tu i tamo po časopisima ili novi-